

PROBLÉMY POVÁLEČNÉ EVROPY. ČESKOSLOVENSKO A KONFERENCE V JANOVĚ 1922

PETR PROKŠ

Po první světové válce a rozpadu Rakousko-Uherska se ustavily ve střední Evropě „nástupnické“ státy: Československo, Polsko, Jugoslávie, Rakousko a Maďarsko, které se nacházely mezi poraženým Německem a sovětským Ruskem. K tomu na Balkáně se ještě územně rozšířilo Rumunsko a těžce se vyrovnávalo se svým osudem válkou oslabené Bulharsko. Současně se zásadně rozhodovalo o jejich vnitřním uspořádání i zahraniční orientaci a střetávaly se ještě přežívající monarchistické i aristokraticko-stavovské koncepce s principy liberální demokracie. Souběžně se formovalo na jedné straně radikálně levicové komunistické hnutí a na druhé straně radikálně pravicové fašistické hnutí. Do poválečného vývoje střední Evropy ještě zasahovaly zájmy velmocí, vítězných – Francie, Velká Británie a Itálie, i poražených – Německo; a výrazně vzrostl nacionalismus všech „vítězných“ i všech „poražených“ národů. Současně na východě se postupně na troskách carského impéria ve velice vyhocených poměrech občanské války těžce rodilo sovětské Rusko. Všechny zmíněné tendence se vzájemně prostupovaly a vytvářely řadu vážných problémů, politických, státoprávních, národnostních, sociálních a hospodářských, vývoje poválečné Evropy.¹

V politickém a společenském vývoji se však stále výrazněji začala prosazovat dvě totalitní hnutí, fašistické a komunistické, s kterými musel celý svět nadále počítat jako s protivníky demokracie. Zneužívaly sociální a hospodářské problémy i státoprávní a územní změny po skončení válečného běsnění. Podněcovaly nacionální a rasovou nebo třídní nenávisť pro vlastní uchvatitelské záměry. Přitom každý z obou totalitních směrů již působil také jako reálný státní systém, od sklonku roku 1917 komunistický v Rusku, a potom od podzimu roku 1922 také fašistický

1 Dejmk, Jindřich a kolektiv: Zrod nové Evropy. Versailles, Saint Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému. Praha 2011; Prokš, Petr: Vítězové a poražení. Střední Evropa v politických plánech velmocí za Velké války a na mírové konferenci v Paříži (1914–1918/1919–1920). Praha 2016; Suppan, Arnold: The Imperialist Peace Order in Central Europe. Saint-Germain and Trianon 1919–1920. Vienna 2019.

v Itálii. Současně se vyhocovaly problémy ve vztazích mezi velmocemi s hrozbou vypuknutí další války.² Proto se také stále více prosazuje názor, že první a druhá světová válka byl vlastně jeden konflikt s dočasným příměřím v letech 1918–1938. Vojáci vítězných Spojenců totiž za velkých obětí vyhráli válku, ale politikové demokratických mocností Západu svou neschopností a zbabělostí prohráli mír.

Pro poválečnou budoucnost střední a východní Evropy připadalo v úvahu několik variant: 1) Vytvoření politické a hospodářské unie Rakouska a Maďarska, případně také Rumunska, kterou podporovala hlavně Itálie s nadějí, že se stane jejím „patronem“. Proti plánu se tvrdě postavily Británie a Francie jako pokusu o nastolení převahy Itálie v Podunají a také Československo i Jugoslávie, které v tom spatřovaly snahy o obnovení bývalé habsburské říše. 2) Sblížení Rakouska se státy Malé dohody, které však naráželo na měnové, celní i hospodářské bariéry a odpor Itálie i Británie, které to považovaly za posílení Francie. 3) Hospodářské a politické sblížení Rakouska s Itálií, s čímž ostře nesouhlasila Francie a státy Malé dohody. 4) Spolupráce Rakouska s Československem a Maďarskem, kterému však překážely politické, národnostní a územní rozpory. Současně to znamenalo oslabení Malé dohody, což odmítalo zejména Československo. 5) Součinnost všech „nástupnických“ států Československa, Polska, Rakouska, Maďarska, Jugoslávie, Rumunska a Itálie. V jejich vztazích se však koncentrovaly všechny problémy, politické, národnostní, územní, finanční a hospodářské, poválečné střední Evropy, takže nepřipadaly v úvahu nějaké integrační tendence. 6) Výhledově se také rýsovala možnost „anšlusu“ připojením Rakouska k Německu, pro které byla část politiků a veřejnosti obou zemí, avšak narážela na odpor všech velmocí, Británie, Francie a Itálie, i nástupnických států, které v tom společně spatřovaly výrazné posílení Německa.³ Současně všechny velmoci, Británie, Francie, Itálie, Německo a později také již částečně stabilizované Rusko jako Sovětský svaz, se navzájem žárlivě střežily, aby žádná z nich nezískala převahu v celém prostoru střední a východní Evropy. Proto zatím jako jediná praktická varianta se prosadila existence samostatných „národních“ států, která však bránila případné, zejména hospodářské, integraci meziválečné Evropy. Příští vývoj však později přinesl brutální nástup obou totalitních mocností, nacistického Německa a komunistického Ruska, jako hlavních soupeřů o nadvládu ve střední a východní Evropě.

2 Hobsbawm, Eric J.: Věk extrémů. Krátké 20. století 1914–1991. Praha 1998; Nálevka, Vladimír: Světová politika ve 20. století. Praha 2000; Ferguson, Niall: Válka světa. Dějiny věku nenávisti. Praha 2008; Bělina, Pavel – Moravcová, Dagmar – Pečenka, Marek: Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914–1941. Praha 1994.

3 Křen, Jan: Dvě století střední Evropy. Praha 2005; Sládek, Zdeněk: Malá dohoda 1919–1938. Její hospodářské, politické a vojenské komponenty. Praha 2000; Břach, Radko: Československo a Evropa v polovině dvacátých let. Praha 1996; Gajanová, Alena: ČSR a středoevropská politika velmocí (1918–1938). Praha 1967.

Československo dokázalo po svém vzniku neprodleně nastolit vnitřní liberálně demokratický systém s mezinárodní orientací na demokratické mocnosti Západu. Přitom v porovnání zejména se sousedními státy si poměrně záhy zajistilo politickou, finanční, sociální i hospodářskou stabilitu a uhájilo vlastní mezinárodní postavení, které zaručily výsledky mírové konference v Paříži. Zároveň se mu podařilo rychle vybudovat silnou, bojeschopnou a demokratickým hodnotám věrnou armádu, která tvořila jeho výraznou záštitu. Československo proto představovalo ostrov stability ve střední Evropě, o který se opírala také středoevropská politika spojeneckých velmocí Západu, tedy konkrétně Francie a částečně rovněž Velké Británie, zatímco ještě spojenecká Itálie považovala Československo spíše za určitého soupeře své politiky ve střední Evropě. Praha se proto soustavně věnovala aktivní zahraniční politice Československa, která v dané době probíhala podél „horizontální“ linie Londýn–Paříž–Berlín–Praha–Moskva, a současně „vertikální“ linie Varšava–Praha–Víděň–Budapešť–Bělehrad–Bukurešť–Sofie–Athény–Řím. Československo tak tvořilo průsečík mezinárodních vztahů ve střední Evropě mezi Rýnem a Dunajem. Přitom jako součást demokratického společenství lidské civilizace se podle svých možností snažilo přispívat k zachování míru a demokracie v Evropě.⁴

Československo si přitom stále upevňovalo mezinárodní pozice a získávalo si důvěru západních Spojenců. Jejich skupina finančních a ekonomických expertů pod vedením francouzského ministra pro osvobozená území Louise Loucheura a britského ministra války Laminga Worthington-Evanse rokovala dne 30. prosince 1921 v Paříži o hospodářské obnově Evropy. Na zasedání měl hlavní slovo Robert Kindersley, ředitel Bank of England a partner francouzské banky Lazard Bros. & Co. Ltd. Porada navrhla ustavení mezinárodního finančního syndikátu se základním kapitálem 20 milionů britských liber s následujícími podíly: Francie 20% – 4 miliony £, Velká Británie 20% – 4 miliony £, Spojené státy 20% – 4 miliony £, Německo 20% – 4 miliony £, Belgie 5% – 1 milion £, Itálie 5% – 1 milion £. Ostatních 10% – 2 miliony £ vyhradila pro Švýcarsko, Nizozemsko a Československo, které se podle účastníků zasedání již osvědčilo jako progresivní stát a mohlo by se tudíž připojit: „*Czechoslovakia was a progressive State and might also wish to come in.*“⁵ Představitelé západních Spojenců totiž považovali Československo za politicky, společensky, finančně a ekonomicky

4 Dejmk, Jindřich a kolektiv: Československo. Dějiny státu. Praha 2018; Dejmk, Jindřich: Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1992). Vybrané kapitoly z dějin československé zahraniční politiky. Praha 2002; Klimek, Antonín – Kubů, Eduard: Československá zahraniční politika 1918–1938. Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů. Praha 1995.

5 Documents on British Foreign Policy 1919–1939. First Series. Volume XV. 1921. London 1967, No. 112, s. 806–811.

stabilizovaný stát se silnou, zkušenou a bojeschopnou armádou, který představuje významného partnera ve střední Evropě.

Politická pozice předsedy vlády a ministra zahraničí Edvarda Beneše byla díky tomu natolik významná, že dokonce Britové a Francouzi ho požádali o zprostředkování a urovnání jejich sporů na přelomu roků 1921–1922 ohledně přípravy mezinárodní konference v Janově. Beneš se této nevděčné úlohy sice ujal, avšak narážel především na neústupnost obou mocností, když prosazoval umírněný přístup vůči sovětskému Rusku a obnovení vzájemného obchodu, ale odmítal uznání *de iure*, protože s oživením hospodářských vztahů spojoval také ovlivnění politického vývoje Ruska ve smyslu zmírnění a později zániku bolševického režimu. Premiéři, britský David Lloyd George a francouzsky Aristide Briand, rokovali ve dnech 6.–13. ledna 1922 v Cannes. Shodli se sice na svolání mezinárodní konference do Janova o hospodářské rekonstrukci Evropy, s pozváním výmarského Německa a sovětského Ruska, dokonce podle britského naléhání na případném uznání Sovětů *de iure*, avšak narazili na silný odpor domácí i mezinárodní veřejnosti. Dokonce padla francouzská vláda a pozice britského kabinetu se výrazně otřásla.⁶ Samotné závěry konference v Cannes byly následující: Pro hospodářskou rekonstrukci střední a východní Evropy se svolává mezinárodní konference do Janova s přizváním Německa, Rakouska, Bulharska, Maďarska a Ruska. Každá země si sice může organizovat svůj domácí režim vlastnictví, avšak musí přitom respektovat kapitál a majetek občanů cizích států; uznat všechny dluhy i závazky a vyplatit odškodnění za ztráty, způsobené konfiskací majetku; národům se musí dostat přiměřených finančních prostředků a úvěrů pro rozvoj vzájemného obchodu; všechny národy se musí zdržet veškeré podvrtné propagandy proti politickému řádu a systému v ostatních zemích; všechny země se musí společně zavázat, že se zdrží jakéhokoliv útoku vůči svým sousedům. Jedině při splnění těchto podmínek může být nyníjší ruská vláda úředně uznána.⁷

Předseda vlády a ministr zahraničí Edvard Beneš v cirkulárním telegramu zastupitelským úřadům do Paříže, Londýna, Říma, Washingtonu, Berlína, Vídně, Bělehradu, Bukurešti a Varšavy dne 13. ledna 1922 ostře kritizoval záměr o uznání sovětského Ruska *de iure*. Jako správnou taktiku považoval pozvolný politický, diplomatický, právní a hospodářský postup vůči sovětskému režimu v Rusku. Připravovaná konference v Janově pouze způsobí zmatek. Okamžité uznání Sovětů přinese problémy Evropě. Československo se však zúčastní hospodářských vztahů s Ruskem. Za jediné správnou cestu pokládal nejprve dohodu „velkých“ Spojenců, Francie, Británie a Itálie, potom Belgie, Československa, Polska, Jugoslávie a Ru-

6 Dejmek, Jindřich: *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie od zrodu První republiky po konferenci v Mnichově (1918–1938)*. Praha 2003, s. 54–55.

7 Canneská resoluce. In: *Zahraníční politika 1922/I*, s. 628.

munska, o společné politice, rozdělení úloh a postupu vůči Rusku, především hospodářskými vztahy hnát Rusko politicky napravo. Československo se sice zúčastní mezinárodní konference v Janově, avšak pokládá ji za chybu.⁸

Dosavadní britský premiér David Lloyd George a nový francouzský premiér Raymond Poincaré opět jednali dne 25. února 1922 ve francouzském přístavu Boulogne sur Mere. Shodli se na definitivním termínu i programu konference a britský premiér ustoupil od požadavku na uznání de iure sovětského Ruska. Beneš potom dosáhl dalšího úspěchu přímo pro Československo, když prosadil vlastní stanovisko při vyjednávání o finanční půjčce od banky Baring Brothers. Britové původně požadovali jako záruku výnosy daní z tabákového monopolu a celních poplatků. Beneš něco takového tvrdě odmítl, protože československá veřejnost, jak uvedl v poselství do Londýna dne 2. února 1922, by to pokládala za urážku...*“že se na nás dívají jako na Turecko...”* Britové se proto spokojili se zárukou v podobně schválení smlouvy o půjčce Národním shromážděním v Praze. Smlouva byla nakonec podepsána 5. dubna 1922 v Londýně a celková suma se dokonce zvýšila z původních pěti na deset milionů liber.⁹ Přitom britský vyslanec v Praze George Clerk ve zprávě do Londýna dne 10. března 1922 konstatoval: „Musím říci, že z hlediska obecných poměrů v Evropě poskytuje Česko-Slovensko zdaleka nejlepší bezpečnost... pravda je taková, že Čech má odvalu.“¹⁰

Prezident Tomáš G. Masaryk vypracoval mezitím, zřejmě v druhé polovině ledna 1922, vlastní obsáhlé memorandum *„Pomoc Rusku Evropou a Amerikou“* pro řešení otázky Ruska, kterou považoval za celosvětový problém. Prosazoval organizovanou a všeobecnou pomoc zemí Evropy a Spojených států hladovějícímu Rusku, zejména dodávkami potravin, léčiv, technických zařízení a dopravních prostředků. Přitom zdůrazňoval, že spása Ruska je v Rusku a Rusích samotných. Evropa může Rusku jen poskytovat pomoc, která však musí být také kulturní, mravní a duchovní. Je třeba poevropštit Rusko. Ostře odmítal bolševický režim a zároveň neúčinnou vojenskou intervenci. Doporučoval jednání se sovětskou vládou, ale bez uznání de iure. Rusko musí zajistit svobodu svému obyvatelstvu, povolil návrat emigrantů a přestat s komunistickou propagandou v zemích Evropy. Varoval před spoluprací sovětského Ruska s poraženým Německem a hrozbou dezintegrace střední a východní Evropy, zejména zemí, které leží mezi Německem a Ruskem: Albánie, Bulharsko, Československo, Estonsko, Finsko, Jugoslávie, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Ukrajina. Podle

8 Beneš, Edvard: Cirkulární telegramy 1920–1935. Z dokumentů archivu ministerstva zahraničních věcí České republiky k vydání připravil Jindřich Dejmeke. Praha 2002, dok. č. 32, s. 43–44.

9 Dejmeke, J.: Nenaplněné naděje, s. 56–58, citace s. 56.

10 Orde, Anne: Baring Brothers, the Bank of England, the British Government and the Czechoslovak State Loan of 1922. The English Historical Review, Vol. 106, 1991, No. 418, s. 32.

vzoru Malé dohody by se měly sblížovat státy Pobaltí, Balkánu a střední Asie, jako Ázerbájdžán, Arménie, Gruzie i další země v oblasti Kavkazu pro společnou obranu proti bolševismu. Při pomoci Rusku doporučoval spolupráci všech států podle propracovaného plánu při dodržování mírových smluv. Československo se snaží pomáhat také přípravou a vzděláním ruské demokratické inteligence, která může převzít budoucí správu Ruska.¹¹

Předseda vlády a ministr zahraničí Edvard Beneš ve dnech 11.–24. února 1922 podnikl oficiální cestu do Paříže a Londýna. Cílem bylo především vyjasnit společný postup na chystané mezinárodní konferenci v Janově s poraženým Němcem a sovětským Ruskem. Dne 13. února 1922 jednal s předsedou francouzské vlády R. Poincarém. Následujícího dne s francouzským prezidentem A. Millerandem. Beneš prosazoval umírněný přístup vůči Německu i Rusku a především oživení hospodářských vztahů. Ve dnech 18.–21. února 1922 rokoval s předsedou britské vlády D. Lloydem Georgem a ministrem zahraničí G. Curzonem. Britové však odmítali účast expertů Malé dohody na přípravných poradách pro konferenci. Zřejmě v tom spatřovali především posílení pozice konkurenční Francie. Beneš přesto prosadil alespoň „polooficiální“ účast zástupců Malé dohody.¹² Přitom si získal značný respekt západních Spojenců, kterým také předal výše zmíněné memorandum prezidenta Masaryka. Legační rada vyslanectví v Londýně Jan Masaryk svému otci prezidentovi Tomáši G. Masarykovi dne 23. února 1922 do Prahy napsal: „Beneš měl v Londýně i Paříži veliký úspěch, „*de facto triumph*“. Včera mi sám britský premiér Lloyd George osobně děkoval za službu prokázanou Benešem pro sblížení Britů a Francouzů, zatímco doma Beneš není doceňován.“¹³

Praha se současně snažila koordinovat svůj postup právě se spojenci v Malé dohodě. Předseda vlády a ministr zahraničí Edvard Beneš se dne 2. března 1922 v Bratislavě setkal s jugoslávským ministrem zahraničí Momčilo Ničićem, s nímž konzultoval spolupráci na připravované konferenci v Janově. Dohodli se na následujících zásadách: Nepřipustí diskusi o mírových smlouvách, které jsou definitivní. Souhlasí se zásadou o vyloučení vojenského napadení sousedních států, tedy uzavření evropského paktu o neútočení. Malá dohoda bude postupovat společně, ovšem nemůže být ve všem solidární s Polskem. Přátelská politika vůči Itálii, která může diplomaticky zasahovat ve střední Evropě v záležitosti svých přímých zájmů. Nevměšování se do vnitřních záležitostí, žádná vojenská intervence a nává-

11 Masaryk, Tomáš Garrigue – Beneš, Edvard: Otevřít Rusko Evropě. Dvě stati k ruské otázce v roce 1922. Historický komentář Věra Olivová. Praha 1992, s. 7–21.

12 Čechurová, Jana – Čechura, Jaroslav (eds.): Edvard Beneš (diplomat na cestách). Depeše z padesáti zahraničních cest ministra Beneše 1919–1928. Praha 2000, s. 31–34.

13 Klimek, Antonín – Kubů, Eduard: Československá zahraniční politika 1918–1938. Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů. Praha 1995, s. 43.

zání obchodních i hospodářských vztahů se sovětským Ruskem, avšak jeho uznání *de iure* zůstává otevřené.¹⁴ Beneš v podstatě prosadil svůj tradičně umírněný přístup vůči sovětskému Rusku.

Naproti tomu vztahy s Rumunskem byly mnohem složitější. Československý vyslanec v Bukurešti Ferdinand Veverka v průběhu března 1922 proto vyjednával s předsedou vlády Ion Brătianem a zejména s ministrem zahraničí Dumitru Take Ionescem. Oba státníci sice uznávali zařazení Rumunska do politického systému nástupnických států, který se ustavil po první světové válce, tedy Malé dohody pod patronací Francie, avšak vadila jim přílišná orientace této aliance na střední Evropu. Prosazovali její rozšíření také o Polsko a vytvoření jakési „Čtyřdohody – Quadruple Entente“ se zaměřením rovněž na východ proti sovětskému Rusku. Rumunsko přitom nemělo příliš dobré vztahy s Itálií ani Británií, kvůli jejich ambicím na Balkáně i na Dunaji, zatímco s Francií mělo poněkud vřelejší poměr. Potencionálně však spatřovalo vhodného partnera v Německu, z hospodářských důvodů, i jako případného spojence proti Rusku. Současně bránilo dovozu potravinářských a zemědělských produktů z Československa a Jugoslávie, aby pochopitelně chránilo vlastní zemědělství, zatímco právě Německo se jevilo jako významné odbytíště pro agrární vývoz z Rumunska. Doposud se však obávalo mezinárodní izolace a proto přistoupilo na spolupráci s Malou dohodou na konferenci v Janově.¹⁵ Praze se tak podařilo udržet před nadcházejícím vyjednáváním západních Spojenců s Německem a Ruskem soudržnost Malé dohody.

Na konferenci v Janově se společně připravovaly také státy Pobaltí. Nejprve ministři zahraničí Estonska, Finska, Lotyšska a Polska podepsali dne 17. března 1922 ve Varšavě úmluvu s platností na pět let, v které si nejprve navzájem uznali vlastní mírové smlouvy se sovětským Ruskem: Estonsko dne 2. února 1920, Lotyšsko dne 11. srpna 1920, Finsko dne 14. října 1920 a Polsko dne 18. března 1921 se sovětským Ruskem, Běloruskem a Ukrajinou. Potom se zavázali neuzavírat žádné smlouvy přímo nebo nepřímě namířené proti jednomu ze smluvních států a navzájem si sdělovat obsah smluv, sjednaných s jinými státy; zahájit jednání o obchodních a dalších smlouvách pro rozvoj vzájemných vztahů; zaručili si ochranu národnostních menšin na svém území, vyřizovat všechny spory výlučně mírovými prostředky podle paktu Společnosti národů; v případě vojenské napadení některého z nich, zachovat blahovolné stanovisko a okamžitě se dohodnout na dalším postupu.¹⁶ Potom delegáti Estonska, Lotyšska, Polska a sovětského Ruska podepsali dne 30. března 1922 v Rize protokol o prospěšnosti společného postupu

14 Beneš, Edvard: Cirkulární telegramy 1920–1935, dok. č. 35, s. 45–47.

15 Archiv Kanceláře prezidenta republiky (AKPR), fond Protokol T (Tajné) 1921–1944 (1953), sign. T 13/21, čj. 15698/VI/C/22 a 47230/C/VI/22, kart. 14.

16 Úmluva baltických států. In: Zahraniční politika 1922/I, s. 554–555.

na budoucí konferenci v Janově při zachování své politické a hospodářské suverenity za účelem svobodného uzavírání finančních a obchodních dohod; potvrdili nedotknutelnost mírových smluv se sovětským Ruskem, které by mělo být uznáno *de iure*; vyslovili se pro rozvoj vzájemných obchodních, dopravních a finančních vztahů; řešení sporných otázek mírovou cestou; omezení zbrojení ve všech státech; státní hranice mají být stráženy výlučně pravidelným vojskem nebo státní pohraniční stráží, proto je nutné stanovit podél hranic pásma, do kterých by vojenské síly vstupovaly v omezeném počtu, stejném pro oba sousední státy, které nesou odpovědnost za činnost ozbrojených band na svém území a jejich pronikání za území sousedního státu, za tím účelem vypracují příslušné návrhy pro konferenci v Janově.¹⁷

Před odjezdem do Janova předseda vlády a ministr zahraničí Edvard Beneš osvětlil dne 4. dubna 1922 v zahraničním výboru Poslanecké sněmovny Národního shromáždění v Praze význam nadcházející konference: Její svolání je důsledkem nynější politické, hospodářské a mezinárodní situace. Válka zničila tři ohromné říše: rakousko-uherskou, ruskou a tureckou. Německo a Rusko se nacházejí v politickém a hospodářském rozvratu. Proto konference se pokusí vyřešit tři hlavní problémy: 1) Rekonstrukce a navázání styků s Ruskem s podmínkou vypořádání závazků bývalého carského režimu a splnění požadavků canneské rezoluce; 2) Rozvoj hospodářských vztahů evropských států závisí na možnostech poskytnutí úvěrů pro výměnu zboží; 3) Předpokladem obnovy společenství evropských států, vítězných, neutrálních a poražených, je vyloučení jakéhokoliv vojenského útoku proti jiným státům. Československo hodlá na konferenci postupovat společně se státy Malé dohody, Jugoslávií a Rumunskem, v součinnosti s Polskem. Přitom bude nadále uplatňovat svoji dosavadní politiku vůči sovětskému Rusku. Současně odmítá veškeré teorie o konfederaci a zavedení celní nebo peněžní unie ve střední Evropě.¹⁸

Předseda vlády a ministr zahraničí Edvard Beneš se následně zúčastnil mezinárodní konference o finanční a hospodářské rekonstrukci Evropy, která zasedala ve dnech 10. dubna – 19. května 1922 v Janově za přítomnosti 29 delegací. Velmoci: Británie, Francie, Itálie, Japonsko, Německo a Rusko. Další státy: Albánie, Belgie, Bulharsko, Československo, Dánsko, Estonsko, Finsko, Island, Jugoslávie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Španělsko, Švédsko a Švýcarsko.

Zásadní otázkou byly vztahy se sovětským Ruskem. Jeho delegace odmítla uznat dluh 65 miliard zlatých franků vůči Západu za předválečné i válečné úvěry a vy-

17 Rižská úmluva. In: Zahraniční politika 1922/I, s. 629–630.

18 Beneš, Edvard: Problémy nové Evropy a zahraniční politika československá. Projevy a úvahy z r. 1919–1924. Praha 1924, s. 165–174.

vlastněný majetek. Naproti tomu vznesla požadavek na 50 miliard zlatých rublů jako odškodnění za vojenskou intervenci. Britové s podporou Francouzů proto požadovali ostrý postup vůči Rusku. Beneš opět prosazoval umírněný přístup. Konference však nabrala nečekaný spád. Lidový komisař zahraničních věcí sovětského Ruska Georgij V. Čičerin a ministr zahraničí Německa Walter Rathenau podepsali dne 16. dubna 1922 v janovském předměstí Rapallu smlouvu o obnovení diplomatických a hospodářských vztahů. Oba státy se přitom vzdaly finančních náhrad za škody z doby první světové války. Konference tím byla vlastně rozbita. Ovšem „vydělali“ na tom zejména Sověti, kteří se dostali z mezinárodní izolace, protože v podstatě se jednalo o uznání *de iure* sovětského Ruska, zatímco Němci čelili ostré kritice a sami se dostávali do problémů v mezinárodních vztazích.¹⁹

Předseda vlády a ministr zahraničí Edvard Beneš poslal dne 17. dubna 1922 z Janova telegram vybraným zastupitelským úřadům ČSR a ministerstvu zahraničí Praze: Ve finančních a hospodářských záležitostech je nálada skeptická. Rusové odmítli předválečné dluhy ve výši 65 miliard zlatých franků. Proti tomu postavili požadavek zaplacení náhrad za hospodářskou blokádu a vojenskou intervenci ve výši 50 miliard zlatých franků. Zároveň se mu na konferenci podařilo odrazit snahu maďarské delegace v čele s předsedou vlády I. Bethlenem otevřít na konferenci otázku maďarských menšin v nástupnických státech. Přitom britský premiér David Lloyd George navrhl v Janově celoevropský pakt o neútočení. Beneš k tomu ještě doporučoval případné sankce proti útočníkovi a důsledné dodržování všech mezinárodních, tedy zejména mírových, smluv a respektování stávajících státních hranic v Evropě. Beneš postupoval obezřetně a odmítal jakékoliv přehnané a radikální návrhy. Nechtěl totiž vystavit Československo mimo rámec německo-ruských vztahů, když se dalo předpokládat, že po rapallské smlouvě bude sovětské Rusko zřejmě postupně uznáváno také od dalších států a bude se rozvíjet spolupráce Německa a Ruska. Naproti tomu právě Britové a zejména Francouzi požadovali ostrý postup vůči Německu i Rusku. Beneš to odmítal s argumentem, že to pouze posílí spolupráci Německa a Ruska. V důsledku toho se dostal do roztržky s britským premiérem Lloyd Georgem, který se potom stal politickým protivníkem Beneše v mezinárodních vztazích. Benešův uvážlivý postup však postupně vedl k vyjasnění a pozvolnému rozvoji vztahů Československa se sovětským Ruskem. Beneš potom jednal dne 28. dubna 1922 se sovětským ministrem zahraničí Čiče-

19 Fink, Carole: *The Genoa Conference. European Diplomacy, 1921–1922*. Chapel Hill 1984; Fink, Carole – Frohn, Axel and Heideking, Jürgen (eds.): *Genoa, Rapallo, and European Reconstruction in 1922*. Washington – Cambridge – New York 1991; Rapallská smlouva německo-ruská. In: *Zahraněční politika 1922/I*, s. 711–712; Sládek, Zdeněk: O vzniku a významu rapallské smlouvy. *Slovanský přehled* 58, 1972, č. 1, s. 39–48; Kreuzová, Renata: *Sovětské Rusko od VŘSR do janovské konference. K některým aspektům sovětské zahraniční politiky v letech 1918–1922*. Praha 1981; Dufek, Pavel: *Rapallská smlouva. Historický obzor* 7, 1996, č. 1–2, s. 24–29.

rinem o hospodářských vztazích a případném navázání diplomatických vztahů. Beneš sice stále prosazoval umírněný přístup vůči sovětskému Rusku, ale v žádném případě nebyl ochoten porušit spolupráci se západními Spojenci a státy Malé dohody, zejména s Rumunskem, které mělo vyhrocené vztahy se sovětským Ruskem. Sovětská delegace nakonec odmítla 11. května 1922 požadavky na zaplacení náhrad za vyvlastněné majetky západních mocností, což v podstatě znamenalo konec konference. Beneš díky rozváženému postupu, kdy se snažil udržet spolupráci Britů a Francouzů a soudržnost Malé dohody, docílil toho, že sovětská delegace se úzkostlivě snažila vyvarovat všeho, co mohlo poškodit československou delegaci, současně také Němci projevovali snahu o sblížení, aby vyvážili výrazně nepříznivý dojem ze smlouvy v Rapallu.²⁰ Konference sice skončila naprostým neúspěchem, ale na druhé straně posílila mezinárodní pozice Československa, které si zachovalo spolupráci se západními spojenci Brity a Francouzi, soudržnost Malé dohody a korektní vztahy s výmarským Německem i sovětským Ruskem.

Představitelé Velké dohody: Británie, Francie, Itálie; a Malé dohody: Československo, Jugoslávie, Rumunsko; se dne 19. dubna 1922 sešli ke společné poradě o další postupu ve vile Raggio v Janově.²¹ Výsledkem však bylo protikladné stanovisko dvou západních Spojenců. Francouzi jako protiváhu vůči rusko-německé smlouvě navrhli 20. dubna 1922 ustavení defenzivní československo-juhoslávsko-rumunsko-polské aliance, tedy v podstatě ustavení „Čtyřdohody“ ve střední a východní Evropě.²² Naproti tomu předseda britské vlády David Lloyd George dne 25. dubna 1922 zástupcům tisku zdůraznil nutnost uzavření evropského mírového paktu jako cestu ke všeobecnému odzbrojení. Pokud poměrně bohaté státy vystaví Rusko a Německo do izolace, tak spolu uzavřou spolek proti západním mocnostem. Britská vláda, která se ani v nejmenším nebojí ruského nebo německého nebezpečí, proto nebude provádět politiku izolace, aby zabránila novému chaosu Evropy.²³ Následně člen vedení Foreign Office Sydney Ph. Waterlow předložil 28. dubna 1922 memorandum s návrhy na další postup Londýna pro stabilizaci Evropy: 1) hospodářská obnova Německa; 2) pokrok v otázce všeobecného odzbrojení; 3) opět navrátit Rusko do hospodářských vztahů Evropy; 4) zamezit jakémukoliv pokusu o vytvoření systému evropských aliancí, který vytvořil příčiny pro vypuknutí předcházející války.²⁴ Jeho stanovisko znamenalo

20 Čechurová, J. – Čechura, J. (edd.): *Edvard Beneš (diplomat na cestách)*, s. 34–48; Beneš, E.: *Cirkulární telegramy 1920–1935, dok. č. 36, 38–39 a 41–43, s. 47–48, 49–54.*

21 AKPR, fond KPR 1919–1947, inv. č. 277, sign. D II, čj. 615271, kart. 19.

22 AKPR, fond KPR 1919–1947, inv. č. 277, sign. D II, čj. 62040, kart. 19.

23 AKPR, fond KPR 1919–1947, inv. č. 277, sign. D II, 26. IV. 1922/8, kart. 19.

24 Novotný, Lukáš – Kodet, Roman: *Velká Británie a konference v Locarnu. Příspěvek ke studiu kolektivní bezpečnosti ve 20. letech 20. století.* Plzeň 2013, s. 43.

opozici vůči politice Francie, která zatím prosazovala ostrý postup vůči Němcům i Rusku a snažila se vytvořit „protiněmeckou“ a „protisovětskou“ alianci ve střední a východní Evropě. Jeho návrhy se sice zpočátku nesetkaly s přílišným porozuměním britského kabinetu, ale postupně se začaly stále více prolínat do velmocenské politiky Londýna ve vztahu vůči střední Evropě. Britové pro sebe totiž považovali za významnější vztahy s Německem a Ruskem, kterým výhledově hodlali přenechat přerozdělení velmocenských pozic ve východní Evropě, když nebudou ohrožovat britské zájmy v jiných částech světa.

Sovětsko-německá smlouva tak vnesla rozkol do spolupráce Paříže a Londýna, jejichž politiky se začaly vzájemně vzdalovat. Francouzi nadále prosazovali vytváření protiněmeckého a protisovětského bloku ve střední a východní Evropě. Britové se však snažili o zapojení výmarského Německa a sovětského Ruska do mezinárodních vztahů a zejména obchodu. Londýn byl přesto krachem konference výrazně zklamán, protože pouze prospěla poraženému Německu a sovětskému Rusku. Britský ministr zahraničí George Curzon ve zprávě bývalému ministrovi financí a příštímu ministrovi zahraničních věcí Austinu Chamberlainovi dne 4. května 1922 zdůraznil: „*Německo se provinilo velmi ohavným trikem při uzavírání dohody za našimi zády. Bylo ovlivněno nějakým špatným klamem o odzbrojení. Pravděpodobně se angažuje v Rusku více než víme. Nemá vůbec čistý účet.*“²⁵

Praha však nadále prosazovala vlastní přístup vůči Moskvě. Prezident Tomáš G. Masaryk v poselství Benešovi do Janova o vztazích se sovětským Ruskem dne 24. dubna 1922 zdůraznil: „*Mělo by být černé na bílém jasně řečeno, že se jedná a bude jednat s nynější vládou, ale že to neznamená uznání komunismu a bolševické metody...Uznání de iure by byla velká chyba.*“²⁶ S tím samozřejmě naprosto souhlasil také předseda vlády a ministr zahraničí Edvard Beneš, který v několika zprávách s hodnocením průběhu a výsledků konference v Janově z května 1922 v souhrnu prosazoval následující zásady: Ve vztazích se sovětským Ruskem je zcela vyloučeno uznání de iure za uznání dluhů za konfiskovaný majetek. Praha musí pokračovat v dosavadním pozvolném postupu jako před Janovem. Uznání de iure by znamenalo velkou chybu, ale situace bolševiků je taková, že přijmou mezinárodní pomoc i bez uznání. Je třeba jim dát rozhodně najevo, že v civilizované Evropě se právo neprodává ani nekupuje. Bolševici by uznání všude prohlašovali za uznání jejich režimu. Stejně tak bychom mohli od bolševiků žádat uznání de iure ve smyslu uznání systému kapitalistického a individualistického. Proto je možné s Rusy uzavírat smlouvy, ale o uznání de iure vůbec nejednat. Podle výsledků

25 Maisel, Ephraim: *The Foreign Office and Foreign Policy, 1919–1926*. Brighton 1994, s. 120.

26 Olivová, Věra: *Politika Československa v ruské krizi roku 1921 a 1922*. In: Masaryk, Tomáš Garrigue – Beneš, Edvard: *Otevřít Rusko Evropě. Dvě stati k ruské otázce v roce 1922*. Historický komentář Věra Olivová, Praha 1992, s. 58.

jednání s Čičerinem půjde pouze o obchodní a nikoliv politickou dohodu. Vůči britskému a francouzskému stanovisku na německo-sovětskou smlouvu se zaujme vyčkávací stanovisko, dokud se vše nevyjasní. V žádném případě se však nepostavíme otevřeně proti Francii, k níž se ještě více přimklo Rumunsko v obavách ze sovětského Ruska a tím také k Malé dohodě, jejíž spolupráce v Janově se osvědčila. Bude se nadále vyjednávat o závazku vzájemného nenapadení Ruska a jeho sousedních států ve východní Evropě.²⁷

S obsáhlým výkladem o konferenci v Janově vystoupil předseda vlády a ministr zahraničí Edvard Beneš dne 23. května 1922 v poslanecké sněmovně: Smyslem konference bylo obnovit hospodářské vztahy a zabránit válečnému střetnutí s Ruskem. Podmínkou států Evropy vůči němu bylo: 1) uznání předválečných dluhů; 2) uznání a zaplacení válečných dluhů; 3) navrácení nebo odškodnění vyvlastněného majetku občanů cizích států. Na druhé straně sovětská delegace: 1) hájila komunistickou doktrínu; 2) snažila se dostat Rusko z mezinárodní izolace; 3) označila veškeré požadavky za vměšování do vnitřních záležitostí Ruska. Jejím hlavním cílem bylo uznání, když ne *de iure*, tak tedy alespoň *de facto* sovětské vlády. Bolševici přitom prosili o peníze, aby se zachránili, útočili sice proti kapitalismu, ale žádali od něj kapitál. Doposud se vůči Rusku uplatňovaly dva základní přístupy: zásadní odmítání všech styků se Sověty, což znamená další rozvrat a pokračování občanské války; nebo navázání styků se Sověty bez ohledu na bolševický režim, což značí předbíhání událostem, aniž by se vyřešily problémy ve vztazích s Ruskem. Na konferenci se však dostalo velkého zadostiučnění politiky „střední cesty“ Československa vůči Rusku, to znamená odmítání vojenské intervence a mezinárodní izolace, bez uznání *de iure*, a postupné obnovení hospodářských vztahů s Ruskem s ohledem na jeho vnitřní vývoj s cílem vyloučení další anarchie. Bohužel došlo k vyostření sporů Británie a Francie o přístup vůči Rusku, nastala jakási „krize aliancí“ s hrozbou rozpadu „anglo-franko-italsko-japonské“ čtyřdohody. Sověti toho s pomocí Němců využili a dosáhli mezinárodního uznání. Proto na konferenci získala velký význam spolupráce, umírněná stanoviska a zprostředkovací role států Malé dohody a Polska, střední Evropa se tak projevila jako konsolidovaná část Evropy.²⁸

Problémy nastolené v Janově měla vyřešit následná konference Britů, Francouzů a Sovětů v Haagu. Sovětskou delegaci vedl diplomatický zástupce v Londýně

27 AKPR, fond Protokol T (Tajné) 1921–1944 (1953), sign. T 407/22, č.j. 513/22, č. 534, č.j. K 232/22, K 265/22, K 266/22, K 271/22 a K 276/22, kart. 93.

28 Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Digitální repozitář: Národní shromáždění republiky Československé 1920–1925. Poslanecká sněmovna. Stenoprotokoly, 139. schůze, 23. 5. 1922, část 3–5. <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/139schuz/s139003-s139005.htm> [7. 7. 2020].

Maxim M. Litvinov, i když neměl oficiální akreditaci. Britskou delegaci řídili Philip Lloyd-Greame, ministr obchodu, a Leslie Urquhart, ředitel bývalé Russo-Asia Bank, původně britský podnikatel v carském impériu, kde se věnoval zejména těžbě zlata a ropy. Ovšem sovětská vláda jeho majetek vyvlastnila. Nyní působil jako předseda sdružení britských věřitelů vůči Rusku – *President of the Association of British Creditors of Russia*. V čele francouzské delegace stáli Charles Alphand, ředitel úřadu na ochranu soukromého majetku francouzských občanů v Rusku – *Director of the Bureau for Protection of the Private Property of French Citizen in Russia*, a velvyslanec Charles Benoist. Konference probíhala na úrovni „ruské“ a „neruské“ komise. Nejprve ve dnech 6.–25. června 1922 zasedala „neruská“ komise Britů a Francouzů, která připravila podklady pro další vyjednávání. Potom ve dnech 26. června – 19. července 1922 rokovala společná „ruská“ komise. Britové a Francouzi samozřejmě požadovali navrácení soukromého majetku svých občanů nebo vyplacení odpovídající náhrady. Sověti o tom odmítli vůbec jednat s argumentem, že sovětské zákony neznají pojem soukromý majetek. Nabízeli „pronájem“ vyvlastněného majetku původním vlastníkům a náhradu v podobě „koncesí“ pro podnikání v Rusku, ovšem s podmínkou poskytnutí úvěru od britské a francouzské vlády pro vládu sovětskou. Britové a Francouzi pochopitelně takový úvěr odmítli. Sověti proto požadovali alespoň soukromé úvěry pro sovětskou vládu se zárukami od kapitalistických států Evropy. Předválečné dluhy carského režimu byli ochotni uznat pouze při poskytnutí hospodářské pomoci pro rekonstrukci země a již netrvali na náhradách škod za vojenskou intervenci a dopravní i hospodářskou blokádu Ruska. Pro západní delegace to byly nepřijatelné požadavky. Konference tudíž rovněž skončila neúspěšně. Britové a Francouzi na závěr přijali rezoluci, aby západní vlády nepodporovaly své občany, pokud by chtěli za sovětských podmínek převzít jakýkoliv majetek v Rusku, který předtím patřil občanům jiného státu. K této rezoluci se připojila také vláda Spojených států.²⁹

Paříž byla znepokojena vyhrocením situace ve východní Evropě, protože mohla ohrozit také pozice Francie na západě Evropy. Náčelník francouzské vojenské mise v Československu a náčelník hlavního štábu československé armády generál Eugène Mittelhauser zaslal do Paříže tajný rozbor, datovaný 11. března 1922, o vojenské spolupráci Československa proti Německu, v němž v podstatě zdůraznil následující: Pokud armády západních Spojenců vyklidí Rýn, bude to znamenat obětování Francie a nastolení neutrality Československa vůči Německu. Praha se snaží zabezpečit Slovensko před Maďary, Karpaty před Rusy a Čechy před Němci. Varuje před vytvářením velké koalice proti sovětskému Rusku, protože potom se Československo nepochybně vzdá svých závazků vůči Západu a bude solidární s Ruskem. Češi jsou především Slované a jejich sympatie vůči

29 Haagská konference. In: Zahraniční politika 1922/II, s. 1101–1103.

Západu a zvláště k Francii vyplývají ze slabosti „ruského impéria“ jako tradičního ochránce před pangermanismem. Kdyby následkem nešťastných politických omylů Francie došlo ke smíření Slovanů a Germánů, nemůže se počítat s podporou Československa proti koalici Ruska a Německa. Proto je nutné uzavření politické a vojenské dohody Francie s Československem proti Německu, později doplněné také o Polsko.³⁰

Předseda vlády a ministr zahraničí Edvard Beneš se mezitím ve dnech 6.–11. června 1922 v Bělehradě zúčastnil svatby krále Alexandra a rumunské princezny Marie. Přitom rokoval s jugoslávským ministrem zahraničí Momčilo Ničićem a rumunským ministrem zahraničí Ionem Ducou o upevnění vzájemného spojení států Malé dohody. Výsledkem byla úmluva o rozšíření její spolupráce nejen pro dodržování mírové smlouvy s Maďarskem, ale také mírových smluv s Rakouskem a Německem.³¹ Bukurešť se zároveň výrazněji zapojila do Malé dohody, protože smlouva Německa se sovětským Ruskem zatím zhatila její vyhlídky na případnou spolupráci s Berlínem, pro který nyní byly pochopitelně významnější vztahy s Moskvou.

Paříž proto okamžitě sondařovala situaci v prostoru mezi Německem a Ruskem. Po návratu z inspekční cesty po střední Evropě náčelník zpravodajského oddělení generálního štábu francouzské armády plukovník Fournier ve svém hlášení dne 5. července 1922 varoval před Německem, které skutečně myslí jen na odplatu za porážku ve válce. Francie má tudíž pouze deset let na vytvoření velké koalice Belgie, Británie, Československa, Jugoslávie, Polska a Rumunska, aby se vyhnula další vyčerpávající válce s Německem jeho napadením ze všech stran. Plán vojenského útoku předpokládal: československá a jugoslávská armáda během jednoho měsíce porazí Maďarsko a Rakousko, mezitím Rumunsko vytvoří obrannou hráz proti Bulharsku a Polsko proti sovětskému Rusku. Potom Československo a Jugoslávie zaútočí od jihovýchodu proti Německu, proti němu současně ze západu zaútočí armáda Francie, Británie a Belgie.³²

Průběh a výsledky rokování v Janově zcela zřetelně naznačily, že poválečné problémy jsou velice komplikované. Proto je těžko může vyřešit jedna mezinárodní konference, když jednotlivé mocnosti a státy prosazují především vlastní zájmy bez ohledu na celkový vývoj Evropy. Proto také budoucnost střední Evropy byla

30 Marès, Antoine: Francouzsko-československé vztahy v oblasti vojenství 1918–1924 z pohledu Paříže. Český časopis historický 97, 1999, č. 1. s. 62–63.

31 Čechurová, J. – Čechura, J. (edd.): Edvard Beneš (diplomat na cestách), s. 49.

32 Marès, A.: Francouzsko-československé vztahy v oblasti vojenství 1918–1924, s. 64–65. V textu se sice nemluví o útočném zapojení Polska a Rumunska, avšak podle strategických hledisek se zřejmě počítalo s jejich defenzivním využitím na východě pro krytí útočících armád Československa a Jugoslávie.

nadále značně složitá. Britové stále prosazovali sblížení Rakouska s Maďarskem jako základ dunajské federace. Proti tomu byli Francouzi a Italové i státy Malé dohody. Francouzi doporučovali spolupráci Rakouska se státy Malé dohody. Proti tomu byli zase Britové a Italové, kteří navrhovali širší součinnost všech „nástupnických“ států. S tím však nesouhlasily zejména Československo a Jugoslávie, které v tom spatřovaly snahu o nastolení převahy Itálie v podunajském prostoru a nebezpečí pro obnovení bývalé habsburské říše. Praha preferovala příklon Rakouska ke státům Malé dohody pod patronací Francie. Bukurešť si však s podporou Paříže stále přála začlenění Polska do Malé dohody jako potencionálního spojence proti Rusku. Polsko přitom také počítalo s případnou pomocí Malé dohody proti Rusku i Německu. Připojení Varšavy však odmítala Praha právě v obavě ze zhoršení vztahů s Německem i Ruskem, které by se mohly nakonec spolu domluvit proti ostatním státům střední Evropy.³³

V podstatě se však jednalo o zatím „latentní“ a tudíž v dané době ještě nepoznaný a nepochopený protiklad mezi již tehdy započatou „globalizací“ světa a vyhraněnou „státně-nacionalistickou“ politikou jednotlivých mocností s cílem vyřešit hromadící se problémy ve prospěch jedné nebo seskupení několika velmocí na úkor ostatních protivníků. Narůstající problémy tehdejšího světa se již musely řešit integračními mechanismy, ale právě neochota všech velmocí o vzájemnou spolupráci, nýbrž naopak jejich snaha tvrdě hájit a sobecky prosazovat pouze vlastní zájmy na úkor ostatních vedla k předcházející strašlivé válce, která se bohužel v podstatě ze stejných příčin zase opakovala v letech 1939–1945.

33 Břach, Radko: E. Beneš a Malá dohoda na jaře 1925. Sborník k dějinám 19. a 20. století 13, 1993, s. 149–178; Břach, Radko: Československo a Evropa v polovině dvacátých let. Praha 1996.

Problems of post-war Europe. Czechoslovakia and the Genoa Conference 1922

After the First World War and the disintegration of Austria-Hungary, „successor“ states were established in Central Europe: Czechoslovakia, Poland, Yugoslavia, Austria and Hungary, which were located between defeated Germany and Soviet Russia. At the same time, decisions were made on their internal organization and foreign orientation, and the still surviving monarchist and aristocratic conceptions of society clashed with the principles of liberal democracy. At the same time, a radical left-wing communist movement was formed on the one hand and a radically right-wing fascist movement on the other. The post-war development of Central Europe was further affected by the interests of the victorious powers - France, Great Britain and Italy; and the defeated - Germany, and the nationalism of all the „victorious“ and all the „defeated“ nations increased significantly. At the same time, in the East, Soviet Russia was gradually born hard on the ruins of the tsarist empire in the very complicated conditions of the civil war. All these tendencies permeated each other and created a number of serious problems for the development of post-war Europe, especially social and economic, which the international conference in Genoa tried to solve in 1922. Above all, the involvement of defeated Germany and Soviet Russia in international relations and trade. However, the British and French advocated a tough approach to them. The Germans and Soviets therefore finally concluded their own agreement, thanks to which Soviet Russia broke free from international isolation. At the conference, Czechoslovakia took a prudent approach to both powers. As a result, it continued to maintain fair relations with them. At the same time, it maintained the coherence of the Little Entente and cooperation with the Western Allies.